

Anmeldelse

Museum for fremtiden

Ferdinand Ahm Krag, 'Hall of psychopomps', 2022. 'Museum for fremtiden'. Foto: Mikkel Kaldal

Museum for fremtiden

Christian Lollike og Anders Thrué Djurslev, Kunsthall Aarhus, Aarhus Teater

Af Janek Szatkowski

Museum for fremtiden er en udstilling, en installation med teatrale indslag og et forskningsprojekt, der undersøger sammenstillingen af kunstværker (billeder, skulpturer og installationer) med en lydside, der leder tilskueren/deltageren gennem seks rum. Jeg er opmærksom på, at der er forskel på projektet i dets udgave på S/H i juni i København og det, jeg var en del af i Aarhus Kunsthall i september. Der kan være både praktiske og/eller dramaturgiske årsager til denne forskel, man kan bare håbe, at det er en del af forskningsdesignets undersøgelsesfelt. Her forholder jeg mig til Aarhus-versionen, i hvilken den teatrale del var minimeret til lydside og tilbud om fysiske handlinger for deltagerne. Måske på grund af tidspress fremstår lyd- og tekstdelen i Aarhus ikke tilstrækkeligt gennemarbejdet til at kunne løfte det teatrale element tilstrækkeligt frem.

15 tilskuere er på fælles vandring igennem stramme og spændstige kunstinstitutioner med en ung kvindes stemme og et lydtrum i høretelefonerne. Vi er på fremtidsmuseets installationer og føres i de billedkunstneriske og tekstlige indslag fx gennem årmillioners fylogenes (menneskehedens evolution) og ægcellernes del i ontogenesen (individets evolution). Lydsiden konfronterer os med en ung kvindes angst for fremtiden og en svømmende musikalsk puls.

Hvordan skal man anmelde denne sammenfildrede totaloplevelse? Og skal man forholde sig til de andre elementer i projektet som fx den fine bog, der er udgivet i forbindelse med projektet (<https://antipyrene.dk/products/museum-for-fremtiden>)? Bogen indeholder mange spændende og oplysende artikler, essays, interviews og filosofiske tanker og er som sådan et supplement til museet. Bogen kalder på og kræver med rette en fokuseret boganmeldelse. På sedler, som tilskueren kan tage efter rundturen på museet, har Djurslev som kurator skrevet tekster til tre af rummernes installationer. Det fremgår af disse tekster, at de kunstneriske værker er blevet "dramatiseret" og/eller "iscenesat" af Lollike og Djurslev. Djurslevs beskrivelser af værkerne bidrager til den samlede oplevelse, men smager lidt for meget af en traditionel kunstmuseumsbeskrivelse, til at jeg vil lade det indgå. Alt i alt efterlades jeg med mange nysgerrige spørgsmål til den samlede kunstneriske produktionsproces, dens vilkår og progression. Mon ikke forskningsprojektet senere vil give os en række svar.

Nu er dilemmaet for enhver anmelder af sådanne sammensatte kunstformer, der inkluderer tilskueren/deltageren, at man må forholde sig til et værk, man selv bliver en uomgængelig del af, i selve oplevelsen af værket. Man kunne måske som en flue-på-væggen-anmelder prøve at være en 'usynlig' observatør af værket og de deltagendes adfærd. Eller man kunne lade anmeldelsen bero på deltagernes tilbagemeldinger. Begge positioner er gangbare og mulige, men ikke anvendelige som iagttagelsesposition for en anmeldelse. Tilbage står så anmelderens egen oplevelse af værket. Den private forståelse er for flere anmeldere af *Museum for fremtiden* et udgangspunkt, hvor vi får lov til at dele deres associationer og refleksioner. Det er oplysende, men fanger ikke nødvendigvis værkets kurateringsprincipper og detaljerne i den publikumsvendte (immersive) dramaturgi, og det er det, denne anmeldelse søger frem mod.

Studio ThinkingHand, 'Vita . Necro . Vita', 2022. Medium: Installation, 'Museum for fremtiden'. Foto: Mikkel Kaldal.

Hypotese om en skæv poetik

Eksperimentet består i at lade ganske komplekse kunstinstitutioner være fysiske rammer for tilskuerens synsfelt, hvor de øvrige tilskuere træder ind i rummene som figuranter. Den deltagende tilskuer lytter til en fortæller i hovedtelefonerne, men foretager også enkle fysiske handlinger, som at lægge sig ned, sige lyde, tage maske på, holde de andre i hånden og til slut at stå som 'statue' på en piedestal. At iagttage billedkunst, skulpturer og installationer er i sig selv en aktivitet, der tager tid og kræver bevægelse i rum. At lytte til en fortæller kræver en opmærksomhed, der opsamler informationer over tid, for at kunne vælge en forståelse. I tillæg bliver der i dette eksperiment tilført tilbud om, at den deltagende kan bruge sin krop til bevægelser, og (begrænset) interaktion med de øvrige deltagere. Når dette samles i et stramt styret tidsforløb, bliver der alt i alt tale om et meget bastant perceptions-tryk.

Kontemplation og de lange associationsforløb, der beforder tanken, bliver derfor effektivt forkortet til hastige refleksions-stumper. Fremtiden er altid uafgørlig. Den er et endnu-ikke-bestående, uendeligt felt af muligheder. Muligheder, hvoraf vi kan kende nogle, men hvoraf endnu flere ligger uden for vor forestillingsevne. Den nutid, vi lever i, er medbestemmende for, hvordan vi anskuer og fremstiller fortiden, og hvordan vi ser fremtiden som horisont. Fremtiden er et billede, vi tegner på baggrund af håb og viden, med bevidsthed om alt det, vi ikke ved. *Museum for fremtiden* virker som et hastigheds-projekt, der skal skabe affekt og acceleration. Det efterstræber at give en primært individuel, autenticitetsfyldt oplevelse. På den måde spiller værket sammen med en række tendenser i det senmoderne samfund. Og samtidig bliver samme samfund problematiseret i ikke mindst dele af den fortællende lydside. Den glæde ved paradokser, der præger titlen, er udstrakt til poetikken bag den samlede kuratering og de anvendte teatral greb. Det bliver en underlig skæv

forestilling om, hvad det er, kunst skal kunne i et senmoderne vestligt samfund. Jeg synes, det samlede værk kommer til at spænde ben for sig selv. Lad os derfor sætte hastigheden lidt ned og reflektere over hvordan.

De seks rum

Udstyret med mobiltelefon og headset begiver vi os ind i første rum. En stemme i hovedtelefonerne har tre funktioner. Den guider deltagerne gennem forløbet og instruerer i enkle fysiske bevægelser. Derudover er den med til at give oplysninger med relevans for de billedkunstneriske værker, vi senere skal møde, og endelig er stemmen en ung kvinde, der beskriver sit mishag over museer, og sin tvivl og frygt over for den fremtid, vi ikke kender. Det er uklart, hvordan disse tre funktioner tænkes sammen i den århusianske udgave, da det er den samme kvindestemme, der tildeles alle tre funktioner. Det første rum er hvidt med vægge beklædt med hurlumhejspejle, der forvrænger vore spejlbilleder. Vi er selv blevet til 'værker' på galleriets vægge. Den 'instruerende' stemme forbereder os på vandringen, beder os gå 'som man går på museum', hvorefter vi opfordres til at hoppe. Ikke en vanlig 'gå-på-museum'-aktivitet. Den berettende stemme fortæller om, at hun hader at gå på c

Bastant tryk på perceptionen

Et ledende princip for kurateringen af de kunstværker, der indgår i fremtidsmuseet, synes at være tanken om at give forskellige formudtryk plads. Hvert rum har derfor forskellige appelstrukturer og taler på vidt forskellige måder til deltagerens erfaringer og erindringer. Det kræver en omstillingsparathed, der matcher hastigheden i forløbet. Teksten, som kvindestemmen fremfører, har, som jeg søger at skildre ovenfor, i hvert fald tre lag: dels fungerer den som en instruktør/dramapædagog, som styrer tilskuer-figuranterne og deres adfærd med klare og pædagogiske instrukser, dels er den en kurator/kunstpædagog, der giver stikord og hints til elementer i installationerne. Og endelig er stemmen en ung kvinde, der i jeg-form fortæller om at være i syv sind i forhold til fremtiden. Denne del af teksten beskriver velkendte bekymrings-scenarier og spænder, som også kunstværkerne, meget vidt i historisk tid. Fra urtids-mørke til nutidskriser. Denne del har umiskendelige træk af Christian Lollikes sprudlende pen, der ynder at konfrontere os med de sandheder, som vi forsøger at passere i tavshed i vores hverdag. Teksten fremkalder forskellige billeder af, hvordan vores forståelse af fortiden præger de visioner, vi kan have for fremtiden, når nutiden ser ud, som den gør. På den måde løfter teksten den side af *Museum for fremtiden*, der opfordrer os alle til at træde i karakter og blande os i kampen for verdenssamfundets mulige fremtid. Det er her, der træder en anden poetik frem. I tekstuniverset vedkender kunsten sig en opgave og står ved, at den vil skubbe til os. Den lader et bud på en samtidsdiagnose træde frem, og vi bliver afkrævet en nødvendig stillingtagen. Diagnosen hviler på en antagelse om, at en neoliberal kapitalisme gennem de seneste 40 til 50 år har udviklet sig til et hårdt opdelt forskelssamfund, hvor meget få er ultra-rige på bekostning af mange mindre bemidlede. Ledsaget af digitalisering og globalisering er singulariseringen (det fx at være enestående og særlig) blevet et drivende princip. Kunsten i denne poetik giver ikke færdige svar, men dens omrids antyder præcist det meningsfelt, som deltagerne skal håndtere. Meningsfeltet insisterer på, at det senmoderne subjekt er præget af de krav til autenticitet, performativitet og kreativitet, der stilles som betingelse for 'succes' og social anerkendelse. Et fælles oprør mod de grundprincipper om synlighed, værdifuldhed og affektintensivering, som styrer det senmoderne vestlige samfund, er derfor en betingelse for en ny fremtid. Det er her, det skæve i den bagvedliggende poetik opstår. Paradokset består i, at udstillingen/forløbet gør det, som affirmerer

det senmoderne, men hvor teksten vil noget andet. Det ikke bare den enkeltes oplevelse af de mange kunstneriske udsagn, der tæller, men netop en forståelse for, at nye værdier må sættes i stedet.

Ved at sammenstille de billedkunstneriske søgeprocesser med tekstens insisterende iagttagelser og det immersive, stramt styrede gennemløb, opstår der en skæv poetik, som primært fungerer ved at udfordre kontemplationen, der kræver sin egen og en helt anden tidsrytme. Kontemplation må således udskydes til efter besøget. I den københavnske udgave var der tilmed flere teatrale elementer og spillere på banen. Det har givetvis tilført endnu flere impulser til deltagerens samlede oplevelse. Nu er der jo ikke i sig selv noget galt i, at kontemplationen flyttes til efter oplevelsen af kunstværket. Det sker ret beset i alle tidsmæssigt udstrakte perceptioner af kunstneriske forløb. Det, jeg hæfter mig ved, er, at en mere mobiliserende fysisk aktivitet og en anden dynamik med flere pauser, stilheder, og et varieret tempo ville bidrage til, at de forsøg på meningsdannelser og forståelser, den enkelte deltager gennemfører undervejs, ville få bedre vilkår for at danne udgangspunkt for den senere kontemplation.

Helene Nymann, 'Ode to Creode, Ode to Creode X og Ode to Creode Y', 2022.
Medium: video og skulptur installation, 'Museum for fremtiden'. Foto: Mikkel Kaldal.

Nutiden læser fortiden og er med til at forme fremtiden.

Som sammenbindende tråd kan man ane konturerne af en undersøgelse af forskellige tidsdimensioner. Den fordoblede tid i PC-spilfortællingens fiktion, der ledsager bilvraget. En undersøgelse af den fylogenetiske tid i Ahm Krag's tegninger, og en fylogenetisk tid i Nymanns installation. En organisk evolutions tid i Studio ThinkingHands fyldte kar.

Det sammenstillede værk er så sprængfyldt med gode intentioner, og der er alle muligheder for, at den enkelte deltager rammes i sin private forståelse. Er fortiden (som vi plejer at få den serveret i museernes stivnede fortællinger) mon i stand til at gøre os kloge i forhold til, hvordan vi, i vores

nutid, kan anskue fremtiden? Står vi over for en apokalyptisk dommedag, eller magter vi at holde fast i et håb, og først og fremmest: kan vi aktivere os selv for at ændre den ødelæggende verdensmaskine, mennesket selv har sat i gang? Eller med Greta Thunbergs ord til Europa-Parlamentet: ”Håb er noget, man skal gøre sig fortjent til”. Har jeg gjort mig fortjent til at håbe? I vores del af verden lever vi med viden om, at det kolossale overforbrug af klodens ressourcer skyldes en samfundsform, i hvilken en kapitalistisk hypnose narrer os til at tro, at verdens undergang er mere ’sandsynlig’ end kapitalismens sammenbrud. I andre dele af verden lever en tro på, at misantropiske autokrater og religiøse diktatorer kan redde folket fra ’vestens overherredømme’.

Kunstens tryllekar muliggør nye associationer, der i glimt kan inspirere os til at genstarte som mennesker med en vision, vi ikke vidste, vi kunne forestille os. Et ny mod til handlinger kræver nye visioner. Dem kan vi ikke få foræret, dem må vi selv kæmpe for. *Museum for fremtiden* balancerer mellem det apokalyptiske og det håb, vi også må tro på. En balancegang, der dog vanskeliggøres af, at de minimale teatraliserede elementer ikke formår at lade de enkelte billedkunstneriske værker få mulighed for at gå i samspil med det kortvarige, selvvalgte fællesskab blandt deltagerne. Jeg ville gerne have haft et tomt patronhylster med fra rum 2, en æske med et ansigt på låget og en lille smule røgelse i, et billede af den lille, tilfældigt sammensatte flok, som statuer fra sjette rum, ligesom jeg gik ud med væsken i min krop. Store ønsker, jeg ved det godt.

Lad mig – i værkets kuratoriske ånd – slutte et helt andet sted. Jeg er ikke god til at huske vittigheder. Der er dog én, jeg har kunnet genkalde mig gennem de sidste 10 år. Det er sort humor. Den foregår i det uendelige, mørke univers, hvor to planeter mødes. Den røde planet ser lidt bekymret på den blå planet. ”Du ser ikke så godt ud, er der noget i vejen?” spørger den røde planet. Den blå planet skutter sig i det kolde rum: ”Ja, jeg har det ikke så godt”. ”Hvad fejler du da?” Den blå planet svarer fortvivlet: ”Jeg har fået homo sapiens”. ”Uhadada”, den røde planet roterer lidt om sig selv, ”men ved du hvad, bare tag det roligt. Det går over”.

Hvor humor er forsonende, er en sådan sort ironi med til at føre os dybere ned, tættere på galskaben. Set fra universets perspektiv, er den lille blå planet jo blot et uendeligt lille fnug, der er beboet af 8 milliarder mikroskopiske individer. Den har overlevet flere masseudryddelser, og jorden skal nok også klare sig gennem denne sygdom i løbet af de næste årmillioner. Hvis menneskeheden skal løse de selvskabte problemer, kræver det både en deleuziansk vilje til at destabilisere for at sprænge sig fri uden at vide, hvor det fører hen, men også en vilje til at udforske for at generere den nye viden, vi ikke vidste, vi havde brug for.

Janek Szatkowski er lektor emeritus ved Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet, med fokus på dramaturgi.

Museum for fremtiden kunne opleves på Sort/Hvid 03.06 – 25.06 2022 og på Kunsthal Aarhus 01.09-24.09 2022.

Med kunstværker af: Ferdinand Ahm Krag, Helene Nymann, Studio ThinkingHand

Tekst og iscenesættelse: Christian Lollike

Dramaturgi, kuratering, ph.d.-stipendiat ved Aarhus Universitet: Anders Thru Djuerslev

Scenografi og kostume: Franciska Zahle, Helle Damgård

Lysdesign: Morten Kolbak

Lyddesign: Asger Kudahl

Fortæller/voice-over: Sicilia Gadborg Høegh